

ใบงานความรู้

พัฒนาการอาณาจักรรัตนโกสินทร์และการเมืองการปกครองไทย

ประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

(รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3)

เมื่อสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกปราบการจลาจลที่เกิดขึ้นในปลายรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จนบ้านเมืองอยู่ในความสงบเรียบร้อย พวกขุนนางข้าราชการและราษฎรทั้งหลายจึงเห็นพ้องต้องกันในการอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์สมบัติในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ.2325 พระนามที่ปรากฏในพระสุพรรณบัฏ คือ “สมเด็จพระบรมราชาธิราชวราธิบดินทร์” ส่วนพระนาม “พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก” นั้น เป็นพระนามที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถวาย นับว่าพระองค์เป็นปฐมกษัตริย์ในพระบรมราช

1. ด้านการเมืองการปกครองสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

การปกครองสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีระเบียบแบบแผนตามแบบสมัยอยุธยา พระมหากษัตริย์มีอำนาจสูงสุดและเด็ดขาดในการปกครองประเทศ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1.1 การปกครองส่วนกลาง มีอัครมหาเสนาบดี 2 ตำแหน่ง คือ

สมุหกลาโหม เป็นหัวหน้าฝ่ายทหาร รับผิดชอบกิจการด้านการทหารทั่วประเทศและปกครองหัวเมืองฝ่ายใต้

ส่วนสมุหนายก เป็นหัวหน้าฝ่ายพลเรือน รับผิดชอบกิจการด้านพลเรือนทั้งหมดและปกครองหัวเมืองเหนือ ส่วนหัวเมืองชายทะเลด้านฝั่งตะวันออก พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงจัดให้อยู่ในความดูแลของกรมท่า นอกจากตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีทั้ง 2 นี้แล้ว ยังมีเสนาบดีจตุสดมภ์ คือ เสนาบดีกรมเมืองหรือกรมเวียง เรียกว่า “พระนครบาล” เสนาบดีกรมวัง เรียกว่า “พระธรรมาธิกรณ์” เสนาบดีกรมคลัง เรียกว่า “พระโกษาธิบดี” เสนาบดีกรมนา เรียกว่า “พระเกษตราธิบดี” โดยอยู่ภายใต้การดูแลของสมุหนายก มีหน้าที่และความรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ เหมือนครั้งสมัยอยุธยาเว้นแต่กรมคลังที่มีหน้าที่ติดต่อกับต่างประเทศ

จตุสดมภ์ทั้ง 4 ประกอบด้วย

- กรมเวียง (นครบาล) ปกครองดูแลประชาชนในเขตเมืองที่ตนรับผิดชอบปราบปรามโจรผู้ร้าย รักษาความสงบในเขตพระนคร
- กรมวัง (ธรรมาธิกรณ์) ดูแลความเรียบร้อยและกิจการเกี่ยวกับพระราชสำนัก พิจารณาคดีต่าง ๆ ที่มีฎีกาขึ้นสู่องค์พระมหากษัตริย์
- กรมคลัง (โกษาธิบดี) ดูแลรายได้ส่วนพระราชทรัพย์และรายได้แผ่นดิน เช่น เก็บส่วยภาษีอากร ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ

- กรมนา (เกษตรราชการ) จัดทำนาหลวง ดูแลการทำไร่นาของราษฎร จัดเก็บภาษีเป็นข้าว เรียกว่า เก็บหางข้าวไว้ใช้ในยามศึกสงคราม

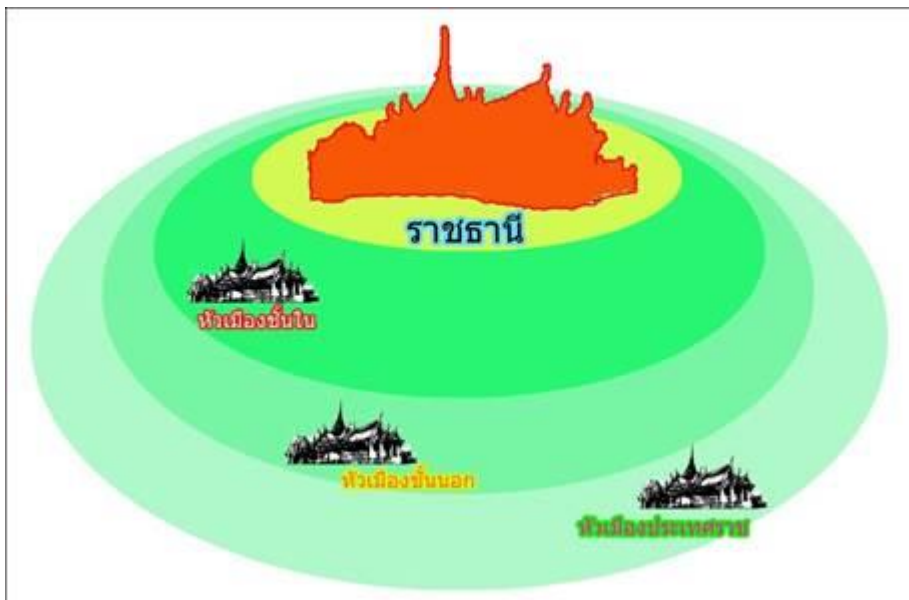
1.2. การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งเขตการปกครองออกเป็น หัวเมือง 3 ประเภท ได้แก่

1.2.1 หัวเมืองชั้นใน เมืองที่อยู่รายรอบราชธานี จัดเป็นเมืองจัตวา มีหัวหน้า

ปกครองเรียกว่า ผู้รั้งเมืองหรือจำเมือง

1.2.2 หัวเมืองชั้นนอก เมืองพระยามหานคร ได้แก่ เมืองซึ่งอยู่ห่างจากราชธานีออกไป คือ หัวเมืองชั้นเอก ชั้นโท ชั้นตรี ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของเมืองหลวง พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งพระราชวงศ์ หรือขุนนางชั้นผู้ใหญ่ไปเป็นเจ้าเมืองปกครอง

1.2.3 หัวเมืองประเทศราช เป็นเมืองชายแดนของต่างชาติ ต่างภาษามีฐานะเป็นเมืองประเทศราช เช่น ญวน เขมร เวียงจันทน์ หลวงพระบาง เป็นต้น สำหรับเจ้าเมืองนั้นได้รับ การแต่งตั้งจากเมืองหลวง เรียกว่า เจ้าประเทศราช ซึ่งอาจแต่งตั้งไปจากเมืองหลวงหรือเชื้อพระวงศ์ในหัวเมืองนั้นๆเอง โดยให้สิทธิในการจัดการปกครองภายในแก่เจ้าประเทศราช ยกเว้นหากเกิดความไม่สงบภายในทางเมืองหลวงอาจเข้าแทรกได้ และต้องส่งเครื่องราชบรรณาการให้เมืองหลวง 3 ปีต่อ 1 ครั้ง หรือถ้าเป็นเมืองที่อยู่ใกล้ราชธานี เช่น อุบลราชธานี เขมร ไทยบุรี เชียงใหม่ หลวงพระบาง ต้องส่งปีละครั้ง และเมื่อเกิดศึกสงคราม เมืองประเทศราชเหล่านี้ต้องส่งทหารมาช่วยรบทันที หรือในยามปกติอาจเกณฑ์ชาวเมืองประเทศราชมาช่วยให้แรงงานในการปรับปรุงประเทศ

1.3. การปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งออกเป็น บ้าน ตำบล และแขวงตามลำดับ ซึ่งอาจเทียบได้กับ หมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ ในปัจจุบัน

กฎหมายและการศาล

รากฐานกฎหมายของไทยที่ใช้กันในสมัยรัตนโกสินทร์ ได้มาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์หรือคัมภีร์ธรรมสัทถัมของอินเดีย ซึ่งไทยได้รับมาจากมอญอีกต่อหนึ่ง นำมาเป็นรากฐานกฎหมายของสุโขทัยและอยุธยา นอกจากนี้ยังมีพระราชศาสตร์ ซึ่งเป็นพระบรมราชโองการและพระบรมราชวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์ใช้สำหรับตัดสินคดีความต่างๆ

กฎหมายที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ปี พ.ศ. 2347 เรียกว่า **กฎหมายตราสามดวง** หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1” ดังนี้

1. **ตราขสิทธิ์** เป็นตราประจำตำแหน่ง สมุหกลาโหม ปกครองดูแลหัวเมืองภาคใต้
2. **ตราราชสิทธิ์** เป็นตราประจำตำแหน่ง สมุหนายก ปกครองดูแลหัวเมืองทางภาคเหนือและภาคอีสาน
3. **ตราบัวแก้ว** เป็นตราประจำตำแหน่งพระยาพระคลัง ปกครองดูแลหัวเมืองชายทะเลภาค

ตะวันออก

การศาล ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้แก่ ศาลหลวง ศาลอาญา ศาล

นครบาล ศาลกรมวัง ศาลกรมนา ฯลฯ เมื่อเกิดคดีฟ้องร้องในเรื่องที่เกี่ยวกับกรมใด ก็ให้ศาลกรมนั้นพิจารณาตัดสินคดี ตุลาการของกรมจะดำเนินการสอบสวนคดี จากนั้นส่งสำนวนไปยังฝ่ายพราหมณ์ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมาย เรียกว่า **ลูกขุน ณ ศาลหลวง** จะเป็นผู้ชี้ขาดว่าใครผิด ส่วนการลงโทษคงใช้ระบบจารีตนครบาล ได้แก่ การเขียน ตอกเล็บ บีบขมับ การพิสูจน์คดียังคงใช้วิธีการดำน้ำพิสูจน์ ลุยไฟพิสูจน์ และถ้าไม่พอใจคำตัดสินสามารถฎีกาได้โดยไปตีกลองวินิจฉัยเถรีซึ่งผู้ร้องทุกข์ต้องถูกเขียน 30 ที เพื่อพิสูจน์ว่าเรื่องที่ฎีกานี้เป็นจริง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 จึงโปรดฯ ให้เลิกประเพณีเขียนแล้วให้ร้องทุกข์โดยตรงต่อพระองค์เอง

การถวายฎีกา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชดำริว่า ความทุกข์ร้อนของราษฎรที่จะร้องถวายฎีกาได้ก็ต่อเมื่อเวลาเสด็จออก แต่ถ้าให้ตั้งกลองร้องฎีกาได้ทุกวัน ก็จะสามารถบรรเทาทุกข์ของราษฎรได้ และได้พระราชทานนามกลองนี้ว่า วินิจฉัยฎีกา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกลองวินิจฉัยฎีกาที่ทิมดาบกรมวัง แล้วทำกุญแจปิดลั่นไว้ เวลาเมื่อผู้ต้องการจะถวายฎีกา เจ้าหน้าที่กรมวังก็จะไปไขกุญแจให้ เมื่อผู้ถวายฎีกาตีกลองแล้ว ตำรวจเวรก็ไปรับเอาตัวมา และนำความขึ้นกราบบังคมทูลให้ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ถ้ามีพระราชโองการสั่งให้ผู้ใดชำระ พนักงานเจ้าหน้าที่ก็จัดส่งฎีกาที่ราษฎรร้องทุกข์ ไปตามพระราชโองการทุกครั้งไป

จารีตนครบาล

จารีตนครบาล คือ การลงทัณฑ์เพื่อผดุงความยุติธรรม ในระหว่างการศึกษาของตระลาการตระลาการมีอำนาจลงทัณฑ์เขียน ตี ตอกเล็บ บีบขมับหรือทรมานจำเลยด้วยวิธีต่าง ๆ จนกว่าจำเลยจะรับสารภาพ ถ้าตระลาการเชื่อว่าจำเลยยังสารภาพไม่หมดเปลือกหรือเชื่อว่าจำเลยไม่ยอมชดเชยผู้ร่วมกระทำผิดก็มีอำนาจที่จะลงโทษลงทัณฑ์จำเลยต่อไปอีก แม้ว่าจำเลยจะรับสารภาพว่าตนเป็นผู้กระทำผิดแล้ว จารีตนครบาลมีทั้งผลดีและผลเสีย

ผลดี เพราะผู้ร้ายมักจะยอมสารภาพความผิดและชดเชยพวกร่วมกระทำผิด และทำให้ราษฎรกลัวเกรงกฎหมายของบ้านเมืองผิดกับกฎหมายจารีตนครบาลมี

ผลเสียในข้อที่อาจพลาดได้ จำเลยบางคนอาจเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ทนการทรมานไม่ได้ ก็ต้องสารภาพเลยถูกจำคุกจนตายหรือถูกประหารชีวิต นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางให้พวกเจ้าหน้าที่ศาล ทำการทุจริตได้แก่จำเลยอีกด้วย

ประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ยุคปฏิรูปบ้านเมือง

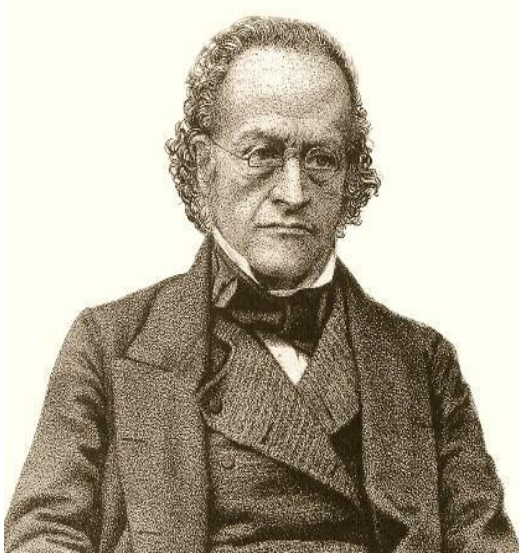
(รัชกาลที่ 4- รัชกาลที่ 6)

การเมืองการปกครองในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ยุคปฏิรูปบ้านเมือง

เป็นช่วงเวลาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเทศให้เข้าสู่ความทันสมัย โดยรับอิทธิพลอารยธรรมตะวันตก เนื่องจากถูกคุกคามจากลัทธิจักรวรรดินิยมของชาติตะวันตก เป็นสมัยที่ประเทศไทยพัฒนาการเข้าสู่ความเป็นรัฐชาติ สมัยนี้เป็นสมัยแห่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในสมัยนี้ คือ การเลิกทาสและการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

การปฏิรูปการปกครองสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

สมัยราชการที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปลี่ยนแปลงนโยบาย ต่างประเทศ มาเป็นการคบค้ากับชาวตะวันตก เพื่อความอยู่รอดของชาติ เนื่องจากทรงตระหนักถึงภัยจากลัทธิจักรวรรดินิยม ซึ่งกำลังคุกคามประเทศต่าง ๆ อยู่ในขณะนั้นจุดเริ่มของการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศ คือ การทำสนธิสัญญาเบาริง กับอังกฤษ ใน พ.ศ. 2398 โดยพระนางเจ้าวิกตอเรีย ได้แต่งตั้งให้ เซอร์ จอห์น เบาริง เป็นราชทูตเข้ามาเจรจา

เซอร์ จอห์น เบาริง

สาระสำคัญของสนธิสัญญาเบาริง มีดังนี้

- อังกฤษขอตั้งสถานกงสุลในประเทศไทย
- คนอังกฤษมีสิทธิเช่าที่ดินในประเทศไทยได้
- คนอังกฤษสามารถสร้างวัด และเผยแพร่คริสต์ศาสนาได้
- เก็บภาษีขาเข้าได้ไม่เกินร้อยละ 3
- พ่อค้าอังกฤษและพ่อค้าไทยมีสิทธิค้าขายกันได้โดยเสรี
- สินค้าต้องห้าม ได้แก่ ข้าว ปลา เกลือ
- ถ้าไทยทำสนธิสัญญากับประเทศอื่นที่มีผลประโยชน์เหนือประเทศ อังกฤษ จะต้องทำให้อังกฤษด้วย
- สนธิสัญญานี้ จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้ จนกว่าจะใช้แล้ว 10 ปี และในการแก้ไข ต้องยินยอมด้วยกันทั้งสองฝ่าย และต้องบอกล่วงหน้า 1 ปี

ผลของสนธิสัญญาเบาริง

ผลดี

- รอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ
- การค้าขายตัวมากขึ้น เปลี่ยนแปลงการค้าเป็นแบบเสรี
- อารยธรรมตะวันตก เข้ามาแพร่หลาย สามารถนำมาปรับปรุงบ้านเมือง ให้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น

ผลเสีย

- ไทยเสียสิทธิทางการศาลให้อังกฤษ และคนในบังคับอังกฤษ
- อังกฤษ เป็นชาติที่ได้รับสิทธิพิเศษหลายอย่าง
- อังกฤษ เป็นฝ่ายได้เปรียบ จึงไม่ยอมทำการแก้ไข

ในสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงแก้ไขเปลี่ยนแปลงประเพณีบางอย่าง เพื่อให้ราษฎร มีโอกาสใกล้ชิดกับ

พระมหากษัตริย์ คือ เปิดโอกาสให้ราษฎร เข้าเฝ้าได้โดยสะดวก ให้ราษฎรเข้าเฝ้าถวายฎีการ้องทุกข์ได้ ในขณะที่ทรงเสด็จพระราชดำเนิน

การปฏิรูปกฎหมายและการศาล ในรัชกาลที่ 4 ทรงตรากฎหมายขึ้นหลายฉบับ เพื่อให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพบ้านเมือง เช่น กฎหมายว่าด้วยครอบครัว มรดก ทรัพย์สิน กฎหมายวิธีพิจารณาคดีความ กำหนดโทษ ลักพา กฎหมายกู้หนี้ยืมสิน การพิจารณาคดี มีการยกเลิกการพิจารณาคดีแบบจารีตนครบาลซึ่งเป็นวิธีการทารุณผู้ต้องหา

การจัดตั้งตำรวจนครบาล (โปลิศ) ขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อทำหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในพระนคร และในย่านอาศัยของชาวตะวันตก

การปฏิรูปการปกครองสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

การปกครองส่วนกลาง

การปรับปรุงการบริหารราชการในส่วนกลาง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยกเลิก ตำแหน่ง อัครเสนาบดี 2 ตำแหน่ง คือ สมุหกลาโหม และสมุหนายก รวมทั้งจตุสดมภ์ โดยการแบ่งการบริหารราชการออกเป็น กระทรวงตามแบบอารยะประเทศ และให้มีเสนาบดีเป็นผู้ว่าการแต่ละกระทรวง กระทรวงที่ตั้งขึ้นทั้งหมดเมื่อ พ.ศ. 2435 มี 12 กระทรวง คือ

1. มหาดไทย	บังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายเหนือและเมืองลาว
2. กลาโหม	บังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายใต้ หัวเมืองฝ่ายตะวันออก ตะวันตก และเมืองมลายู
3. ต่างประเทศ	จัดการเรื่องเกี่ยวกับการต่างประเทศ
4. วัง	กิจการในพระราชวัง
5. เมืองหรือนครบาล	จัดการเกี่ยวกับเรื่องตำรวจและราชทัณฑ์
6. เกษตรธิการ	ว่าการเกี่ยวกับการเพาะปลูก เหมือนแร่ ป่าไม้
7. คลัง	ว่าการภาษีอากรและงบประมาณแผ่นดิน
8. ยุติธรรม	จัดการเรื่องชำระคดีและการศาล
9. ยุทธนาธิการ	จัดการเกี่ยวกับเรื่องทหาร
10. ธรรมการ	ว่าการเรื่องการศึกษา การสาธารณสุขและสงฆ์
11. โยธาธิการ	ว่าการเรื่องก่อสร้าง ถนน คลอง การช่าง ไปรษณีย์โทรเลข และรถไฟ
12. มุรธาธิการ	เกี่ยวกับการรักษาตราแผ่นดิน และงานระเบียบสารบรรณ

ภายหลังได้ยุบกระทรวงยุทธนาธิการไปรวมกับกระทรวงกลาโหม และยุบกระทรวงมุรธาธิการไปรวมกับกระทรวงวัง คงเหลือเพียง 10 กระทรวง เสนาบดีทุกกระทรวงมีฐานะเท่าเทียมกัน และประชุม

ร่วมกันเป็น เสนาบดีสภา ทำหน้าที่ปรึกษาและช่วยบริหารราชการแผ่นดินตามที่พระมหากษัตริย์ทรงมอบหมาย เพราะอำนาจสูงสุดเด็ดขาดเป็นของพระมหากษัตริย์ตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงแต่งตั้ง สภาที่ปรึกษา ในพระองค์ ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็น รัฐมนตรีสภา ประกอบด้วยเสนาบดี หรือผู้แทนกับผู้ที่ไม่โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งรวมกันไม่น้อยกว่า 12 คน จุดประสงค์เพื่อเป็นที่ปรึกษาและคอยทัดทานอำนาจพระมหากษัตริย์

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงแต่งตั้งองคมนตรีสภาขึ้นอีก ประกอบขึ้นด้วยสมาชิกเมื่อแรกตั้งถึง 49 คน มีทั้งสามัญชน ตั้งแต่ชนชั้นหลวงถึงเจ้าพระยาและ พระราชวงศ์ องคมนตรีสภานี้อยู่ในฐานะรองจากรัฐมนตรีสภา เพราะข้อความที่ปรึกษา และตกลงกันในองคมนตรีสภาแล้ว จะต้องนำเข้าไปประชุมรัฐมนตรีสภาแล้วจึงจะเสนาเสนาบดีกระทรวงต่างๆ

การปกครองส่วนภูมิภาค

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้ยกเลิกการปกครองหัวเมือง และให้เปลี่ยนแปลงเป็นการปกครองส่วนภูมิภาคโดยโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 ขึ้น เพื่อจัดการปกครองเป็นมณฑล เมือง อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ดังนี้

- (1) มณฑลเทศาภิบาล ประกอบด้วยเมืองตั้งแต่ 2 เมืองขึ้นไป มีสมุหเทศาภิบาล ที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งไปปกครองดูแลต่างพระเนตรพระกรรณ
- (2) เมือง ประกอบด้วยอำเภอหลายอำเภอ มีผู้ว่าราชการเมืองเป็นผู้รับผิดชอบ ขึ้นตรงต่อข้าหลวงเทศาภิบาล
- (3) อำเภอ ประกอบด้วยท้องที่หลาย ๆ ตำบล มีนายอำเภอเป็นผู้รับผิดชอบ
- (4) ตำบล ประกอบด้วยท้องที่ 10 - 20 หมู่บ้าน มีกำนันซึ่งเลือกตั้งมาจากผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบ
- (5) หมู่บ้าน ประกอบด้วยบ้านเรือนประมาณ 10 บ้านขึ้นไป มีราษฎรอาศัยประมาณ 100 คน เป็นหน่วยปกครองที่เล็กที่สุด มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบ

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ยกเลิก มณฑลเทศาภิบาล และเปลี่ยน เมือง เป็น จังหวัด

การปกครองท้องถิ่น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดให้มีการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในรูปแบบสุขาภิบาล ซึ่งมีหน้าที่คล้ายเทศบาลในปัจจุบันเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2440 โดยโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติสุขาภิบาล กรุงเทพฯ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) ขึ้นบังคับใช้ในกรุงเทพฯ ต่อมาได้ขยายไปที่ท่าฉลอม ปรากฏว่าดำเนินการได้ผลดีเป็นอย่างมากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2448 ขึ้น โดยแบ่งสุขาภิบาลออกเป็น 2 ประเภท คือ สุขาภิบาลเมือง และสุขาภิบาลตำบล ท้องถิ่นใดเหมาะสมที่จะจัดตั้งสุขาภิบาลใดก็ให้ประกาศตั้งสุขาภิบาล ในท้องที่นั้น

แม้ว่าการปกครองในสมัยรัตนโกสินทร์จะเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่พระราชกรณียกิจบางประการของพระมหากษัตริย์ก็ถือได้ว่าเป็นการปูพื้นฐานการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การเลิกทาส พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศเลิกทาสเมื่อ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2417 นโยบายการเลิกทาสของพระองค์นั้นเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคทัดเทียมกันอันเป็นหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย

2. สนับสนุนการศึกษา ทรงจัดตั้งโรงเรียนเพื่อสนับสนุนให้คนไทยได้มีโอกาส เล่าเรียน ศึกษา หาความรู้ ตั้งทุนพระราชทาน ส่งผู้มีความสามารถไปศึกษาต่อต่างประเทศ จากการสนับสนุน การศึกษาอย่างกว้างขวางนี้ นับได้ว่าเป็นรากฐานของการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในการปกครอง ประเทศ สู่ระบอบประชาธิปไตย

3. การปฏิรูปการทหารเป็นแบบสมัยใหม่ โดยการยกเลิกระบบไพร่ และใช้วิธีเกณฑ์ชายฉกรรจ์ เข้ารับราชการทหาร ซึ่งทางราชการจัดหาเครื่องแบบอาวุธและให้เงินเดือน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6

สำหรับการปกครองส่วนภูมิภาค พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่นขึ้น เป็นผลให้ในการปกครองแบ่งประเทศออกเป็น มณฑล ถัดจากมณฑลก็คือ เมือง ซึ่งต่อมาเรียกเป็นจังหวัด จากจังหวัดแบ่งเป็นอำเภอ โดย กระทรวงมหาดไทยตั้งข้าราชการจากส่วนกลางไปปกครองทั้ง 3 ระดับ อำเภอแบ่งเป็นหมู่บ้าน มีกำนันเป็น ผู้ปกครอง

นอกจากนี้ ได้มีการส่งเสริมการศึกษาให้แพร่หลาย มีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นหลายแห่ง และสนับสนุนให้ทุนหลวงโดยส่งนักเรียนไปเรียนในต่างประเทศมีการศึกษาภาคบังคับ โดยกำหนดว่าใครอายุครบเกณฑ์ 7 ปี ต้องเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษา ทำให้ประชาชนมีการศึกษาเพิ่มขึ้น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงนิยมระบอบประชาธิปไตย โดยได้ทรงจัดตั้ง **เมืองสมมุติดุสิตธานี** ขึ้นในบริเวณวังพญาไท จำลองรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้นใช้ในเมืองสมมุตินั้น โดยโปรดเกล้าฯ ให้มีรัฐธรรมนูญการปกครองลักษณะนคราภิบาลซึ่งเปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญของเมือง และให้ข้าราชการบริหารสมมุติตนเองเป็นราษฎรของดุสิตธานี มีการจัดตั้งสภาการเมืองและเปิดโอกาสให้ราษฎรสมมุติใช้สิทธิใช้เสียงแบบประชาธิปไตย เป็นเหมือนการฝึกหัดการปกครองแบบประชาธิปไตย ทรงจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น โปรดให้ปฏิรูปเพิ่มเติมคือ

- ตั้งกรมร่างกฎหมาย
- ร่างกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ทรงดำเนินการเพื่อหาทางแก้ไขสิทธิสภาพนอกอาณาเขตเช่น การส่งทหารเข้าร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 จนชนะสงครามและได้แก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับต่างชาติได้เป็นผลสำเร็จ

ประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ยุคประชาธิปไตยจนถึงปัจจุบัน

(รัชกาลที่ 7- รัชกาลที่ 9)

การเมืองการปกครองสมัยรัตนโกสินทร์ยุคประชาธิปไตยจนถึงปัจจุบัน

ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง

รัชกาลที่ 7 ได้โปรดให้รวมกระทรวงธรรมการไว้ในกระทรวงศึกษาธิการแล้วเปลี่ยนชื่อเป็น กระทรวงธรรมการ ยกเลิกกระทรวงมุรธาธรโดยโอนงานไปอยู่ร่วมกับ กรมราชเลขาธิการ รวมกระทรวงพาณิชย์และกระทรวงคมนาคมจัดเป็นกระทรวงเดียวกันเรียกชื่อว่า กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม รวมกระทรวงทหารเรือเข้ากับกระทรวงกลาโหม มีการจัดตั้งสภาที่ปรึกษาราชการ ได้แก่ ภาควิชารัฐมนตรีสภา และ องคมนตรีสภา เสนาบดีสภา สภานี้เดิมเคยมีอยู่แล้ว ประกอบด้วยสมาชิกผู้เป็นเสนาบดีบังคับบัญชาราชการกระทรวงต่าง ๆ มีหน้าที่สำหรับทรงปรึกษาหารือราชการ อันกำหนดไว้ให้ เป็นหน้าที่ในกระทรวงนั้น ๆ ในการประชุม รัชกาลที่ 7 ทรงเป็นประธาน นอกจากนี้ทั้ง 3 สภานี้แล้วยังมี

สภาป้องกันพระราชอาณาจักร สำหรับทำหน้าที่ พิจารณาและทำความตกลง ในนโยบายวิธีป้องกันพระ

ราชอาณาจักรและประสานงาน ในราชการของกระทรวงฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน

สภาการคลัง มีหน้าที่ที่ตรวจตราวินิจฉัยเงินงบประมาณของแผ่นดินและรักษาผลประโยชน์ทางการเงินของประเทศ และวินิจฉัยการคลังเสนอต่อพระมหากษัตริย์สภาทั้งหมดนี้ได้ถูกยกเลิกไป หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตย

ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค

รัชกาลที่ 7 โปรดให้ยกเลิกภาคที่จัดตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการรวมมณฑลหลายมณฑลเข้าเป็นมณฑลเดียวกัน เช่น รวมมณฑลมหาสารบุรีกับมณฑลพายัพเป็น มณฑลพายัพ รวมมณฑลอุบลราชธานีกับมณฑลร้อยเอ็ด ไปอยู่ใน มณฑลนครราชสีมา ยุบมณฑลปัตตานีร่วมกับ มณฑลนครศรีธรรมราช ยุบมณฑลนครชัยศรี รวมกับมณฑลราชบุรี ยุบมณฑลนครสวรรค์รวมกับมณฑลอยุธยา

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง

มูลเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย

1. **แบบอย่างการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศอื่น** การปฏิบัติของจีน ญี่ปุ่น เปอร์เซีย และตุรกี ซึ่งเปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตย มีส่วนทำให้ปัญญาชนเกิดแบบอย่างในการปฏิบัติ

2. **ความก้าวหน้าทางการศึกษาและรับแนวคิดการปกครองประชาธิปไตย** ราษฎรมีการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ได้รับข่าวสาร ความรู้ แนวคิดจากชาติตะวันตก ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ในรูปแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะผู้ที่ไปศึกษามาจากทวีปยุโรป อาทิ พระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) พระยาทรงสุรเดช (เทพ พันธุมเสน) สำเร็จการศึกษาวิชาการทหารจากประเทศเยอรมัน หลวงพิบูลสงคราม (แปลก ชิตะสังคะ) สำเร็จการศึกษาวิชาการทหารปืนใหญ่จากประเทศฝรั่งเศส หลวงสินธุ์สงคราม (ร.ท. สินธุ์ กมลนาวิน) สำเร็จการศึกษาวิชาการทหารเรือจากประเทศเดนมาร์ก หลวงประดิษฐ์มนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกทางกฎหมายจากประเทศฝรั่งเศส หลวงโกวิท อภัยวงศ์ (ควง อภัยวงศ์) สำเร็จการศึกษาวชิรกรรมจากประเทศฝรั่งเศส นายประยูร ภมรมนตรี สำเร็จการศึกษาวิชาการเมืองจากประเทศฝรั่งเศส

3. **ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก** ส่งผลกระทบต่อการบริหารประเทศ ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สาเหตุภายในประเทศสืบเนื่องมาจากมีการใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย ในตอนปลายสมัยรัชกาลที่ 6 รัฐบาลหารรายได้ไม่พอกับการใช้จ่ายทำให้ขาดดุลงบประมาณ ถึงแม้ว่าพระองค์จะตัดทอนรายจ่ายของรัฐที่เป็นเงินเดือนของพระองค์ ลดจำนวนมหาดเล็ก ยุบมณฑล ยุบจังหวัด เพื่อลดจำนวนข้าราชการลง ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ การแก้ปัญหาต่าง ๆ แบบนี้ทำให้ฐานะการเงินดีขึ้นบ้าง แต่ก็มีผู้ไม่พอใจ โดยเฉพาะข้าราชการที่ถูกปลด หรือแม้แต่ข้าราชการที่ไม่ถูกปลด แต่ก็มีมีการเก็บภาษีเงินเดือนข้าราชการ จากมูลเหตุดังกล่าวที่นำไปสู่เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย โดย คณะราษฎรขณะที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปรพระราชฐาน ณ พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ **“คณะราษฎร”** ทำการปฏิวัติประกาศยึดอำนาจ โดยนำกำลังทหารและพลเรือน เข้ายึดสถานที่สำคัญของทางราชการและควบคุม บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ เจ้านายชั้นสูงและข้าราชการฝ่ายรัฐบาล

ไปไว้ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

บุคคลสำคัญของคณะราษฎรประกอบด้วยฝ่ายทหารบก ทหารเรือและฝ่ายพลเรือน

บุคคลสำคัญของคณะราษฎรฝ่ายทหารบกประกอบด้วย

พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน)

พ.อ. พระยาทรงสุรเดช (เทพ พันธุ์เสนา) เสนาธิการผู้วางแผนการปฏิวัติ

พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ เอมะศิริ) ผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ที่ 1 รักษาพระองค์

พ.ท. พระประศาสน์พิทยายุทธ (วัน ชูถิ่น) ผู้อำนวยการเสนาธิการทหารบก

พ.ต. หลวงพิบูลสงคราม (แปลก ชิตตะสังคะ)

บุคคลสำคัญของคณะราษฎรฝ่ายทหารเรือประกอบด้วย

น.ต. หลวงสินธุ์ สงครามชัย ร.น. (สินธุ์ กมลนาวิน)

น.ต. หลวงศุภชลาศัย ร.น. (บุง ศุภชลาศัย)

ร.อ. หลวงจ่างนาวาสวัสดิ์ ร.น. (ถวัลย์ ธารีสวัสดิ์)

บุคคลสำคัญของคณะราษฎรฝ่ายพลเรือนประกอบด้วย

อำมาตย์ตรี หลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) ผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นมันสมองของ คณะราษฎร

หัวหน้าคณะราษฎรผู้คิดการปฏิวัติในครั้งนี้ เป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกของเมืองไทย

นายประยูร ภมรมนตรี หลวงโกวิท อภัยวงศ์ (นายควง อภัยวงศ์) นายดิเรก ชัยนาม

นายตัว ลพานุกรม

พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ในวันที่ 27 มิถุนายน 2475

เมื่อคณะราษฎรยึดอำนาจได้แล้วได้มอบหมายให้ น.ต. หลวงศุภชลาศัย นำหนังสือกราบบังคมทูล ให้รัชกาลที่

7 เสด็จกลับสู่พระนคร ให้กลับมาเป็นพระมหากษัตริย์ โดยอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญซึ่งคณะราษฎรได้ร่างขึ้น

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จกลับกรุงเทพมหานคร ในวันที่ 25 มิถุนายน 2475

คณะราษฎรได้นำรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ซึ่งหลวงประดิษฐมนูธรรมและคณะราษฎร ได้

ร่างขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อให้ทรงลงพระปรมาภิไธย พระองค์ได้พระราชทาน พระราชบัญญัติธรรมนูญการ

ปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ในวันที่ 27 มิถุนายน 2475 เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบ

ประชาธิปไตยแล้ว สภาผู้แทนราษฎรซึ่งตั้งโดยคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ได้เลือกสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎรชั่วคราวจำนวน 70 นาย โดยมีเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เป็น

ประธานสภาผู้แทนราษฎรคนแรก และพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นประธานกรรมการราษฎร

(นายกรัฐมนตรี) และเลือกคณะกรรมการราษฎร (คณะรัฐมนตรี) 14 นาย ทำหน้าที่บริหารประเทศ และ

เลือกสมาชิกในคณะราษฎรอีก 9 นาย ทำหน้าที่ร่าง รัฐธรรมนูญฉบับถาวร เมื่อร่างเสร็จแล้วรัชกาลที่ 7 ได้

พระราชทานคืนมาให้เมื่อ 10 ธันวาคม 2475 หลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญแล้วได้มีการตั้งคณะรัฐบาลบริหาร

ประเทศ โดยมีมหาอำมาตย์โท พระยามโนปกรณนิติธาดา (นายก้อน หุตะสิงห์) เป็นนายกรัฐมนตรี มี

คณะรัฐมนตรี จำนวน 20 นาย

12 มกราคม 2477 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จไปรักษาพระเนตรที่ประเทศอังกฤษ

ขณะที่ประทับอยู่ที่ประเทศอังกฤษมีเรื่องไม่สงบพระราชหฤทัยบางประการ จึงประกาศสละราชสมบัติ เมื่อ 2 มีนาคม 2477 รัฐบาลจึงได้อัญเชิญ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาเนนทมทิดล เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เป็นรัชกาลที่ 8 แห่งราชวงศ์จักรี รัฐบาลของพระยาพหลพลพยุหเสนา ลาออกเมื่อ 21 ธันวาคม 2481 เนื่องจากสภามีมติไม่เห็นชอบในวิธีการจัดทำพระราชบัญญัติงบประมาณของรัฐบาล

ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2

สาเหตุที่ไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่สอง

เหตุเพราะเรามีกำลังน้อยเมื่อญี่ปุ่นบุกจึงไม่สามารถต่อต้านได้ และเพื่อป้องกันมิให้ตกอยู่ใต้อิทธิพลของญี่ปุ่นในด้านเศรษฐกิจและการเมือง

เหตุการณ์ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2

สงครามโลกครั้งที่สองเกิดขึ้นในเดือนกันยายน พ.ศ. 2482 (ค.ศ. 1939) ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 8 (ขณะนั้นเสด็จประทับอยู่ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์) หลวงพิบูลสงคราม(จอมพล ป. พิบูล สงคราม)เป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อเริ่มสงครามนั้นไทยประกาศตนเป็นกลาง แต่ในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ญี่ปุ่นนำเรือรบบุกขึ้นชายทะเลภาคใต้ของไทยโดยไม่ทันรู้ตัว รัฐบาลต้องยอมให้ญี่ปุ่นผ่าน ทำพิธีเคารพเอกราชกันและกัน กลุ่มคนไทยบางส่วนโดยเฉพาะในต่างประเทศไทยได้จัดตั้งขบวนการเสรีไทย (Free Thai Movement) ดำเนินช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตร จึงช่วยให้ไทยรอดพ้นจากการแพ้สงคราม ซึ่งในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 (ค.ศ. 1942) ไทยได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกา แต่ทูตไทยในสหรัฐอเมริกา ที่นำโดยหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ไม่ยอมรับทราบในการกระทำของรัฐบาล จึงได้ร่วมมือกันตั้งเสรีไทยขึ้นติดต่อกับ นายปรีดี พนมยงค์ ในเมืองไทย เมื่อสงครามสงบในวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ไทยประกาศสงครามเป็นโมฆะ ซึ่งสหรัฐอเมริการับรอง ต่อมาไทยได้เจรจาสงบสงครามกับอังกฤษ เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2489 และกับฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489

ความมุ่งหวังที่ญี่ปุ่นจะอาศัยประเทศไทยเป็นทางผ่านไปยังพม่าเพื่อยึดครองอินเดีย ก่อให้เกิดโศกนาฏกรรมครั้งยิ่งใหญ่ขึ้นเหนือแม่น้ำแคว จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อเริ่มสร้างทางรถไฟสายมรณะในเดือนกันยายน พ.ศ. 2485 ทั้งคนงานและเชลยศึกจำนวนหมื่นถูกเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟยาว 415 กิโลเมตร ต้องโหมทำงานตลอดวันตลอดคืน บุกเบิกเข้าไปในป่ากว้างที่เต็มไปด้วยสัตว์ร้ายและโรคภัย คนงานและเชลยศึกเหล่านั้นมีทั้งพม่า ชาว มลายู อังกฤษ ออสเตรเลีย ฮอลแลนด์ ต้องประสบความทุกข์ทรมาน เจ็บปวดล้มตายเป็นจำนวนมาก ทางรถไฟพังทลายเพราะน้ำเซาะคันดินและสะพานข้ามแม่น้ำแควถูกระเบิดครั้งแล้วครั้งเล่า จนถึงวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2486 กองทัพญี่ปุ่นจึงได้ทำพิธีเปิดทางรถไฟสายนี้อย่างเป็นทางการ

-ไทยต้องส่งทหารไปช่วยญี่ปุ่นรบ เกือบเป็นประเทศผู้แพ้สงครามแต่ด้วยขบวนการเสรีไทย ที่ทำงานให้ช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตร จึงทำให้ไทยรอดพ้นมาได้

-ได้ดินแดนเชียงตุง และสี่จังหวัดภาคใต้ที่ต้องเสียแก่อังกฤษกลับมา แต่ต้องคืนให้เจ้าของเมื่อสงครามสงบลงเกิดขบวนการเสรีไทย ซึ่งให้พ้นจากการยึดครอง

-ไทยได้รับเกียรติเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา **รัฐบาลบริหารประเทศในช่วงสั้นๆ ตามสถานการณ์**ทางการเมือง ในปี 2489 รัฐบาลได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนมากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ โดยเฉพาะการจัดตั้งพรรคการเมือง ต่อมาได้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงขึ้น เป็นเหตุการณ์ที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร เสด็จสวรรคตด้วยต้องพระแสงปืนในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 อย่างมีเงื่อนไข ก่อให้เกิดผลสะท้อนต่อการเมืองไทยอย่างรุนแรง และนำไปสู่การเถลิงถวัลยราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และการหมอบทบาททางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ (รวมทั้งกลุ่มการเมืองสายปรีดี) อย่างสมบูรณ์หลังรัฐประหาร พ.ศ. 2490 โดยกลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม หลังจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก้าวเข้ามาบริหารประเทศ สร้างความไม่พอใจแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก โดยมีแนวทางการบริหารประเทศแบบเผด็จการทหาร จนในที่สุดจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก่อการรัฐประหาร และขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังจากจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแก่อสัญกรรม จอมพลถนอม กิตติขจร ก็ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน การบริหารงานภายใต้ผู้นำทางทหารสร้างความไม่พอใจแก่ประชาชนจนเป็นสาเหตุให้เกิดเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองหลายครั้ง เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยของประชาชน

เหตุการณ์สำคัญทางการเมือง

1. กบฏบวรเดช (2476)

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ พลเอกพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช และพระยาศรีสิทธิสงคราม สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง เพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยและนำประเทศกลับสู่การปกครองระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์อีกครั้ง

ผล ของการเปลี่ยนแปลง คือ ปฏิวัติครั้งนี้ล้มเหลว พวกกบฏถูกฝ่ายรัฐบาลปราบปรามได้สำเร็จ

2. การรัฐประหาร พ.ศ. 2490

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ พันเอกหลวงกาจสงครามและพลโทผิน ชุณหะวัณ

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง กรณีสวรรคตของ รัชกาลที่ 8 และปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง

ผล ของการเปลี่ยนแปลง ทำให้จอมพลป.พิบูลย์สงครามกลับมามีบทบาททางการเมืองอีกครั้ง และกลุ่มชอยราชครูมีบทบาทสำคัญทางการเมืองมากขึ้น, ความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาแน่นแฟ้นมาก

3. การรัฐประหาร พ.ศ. 2501

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

สาเหตุ ของการเปลี่ยนแปลง อ้างสาเหตุจาก ภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์

ผลของการเปลี่ยนแปลง ทำให้ประเทศไทยเข้าสู่ระบอบเผด็จการอำนาจนิยม

4. วันมหาวิปโยค 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

ผู้นำการ เปลี่ยนแปลง คือ ประชาชน นิสิต นักศึกษา

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง เพื่อต่อต้านเผด็จการทหารที่ครอบงำและลิดรอนสิทธิเสรีภาพทาง การเมืองของประชาชน

ผลของการ เปลี่ยนแปลง ประเทศไทยเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ ประชาชนมีเสรีภาพในการ

แสดงออกทางการเมืองอย่างกว้างขวาง และมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517

5. เหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ พลเรือเอกสงัด ชลออยู่

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง อ้างว่านิสิตนักศึกษาที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใน วันที่ 14 ต.ค.

2516 ได้รับการสนับสนุนจากคอมมิวนิสต์

ผลของการเปลี่ยนแปลง ระบอบประชาธิปไตยถูกล้มล้างและกลับไปสู่การปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยม
อีก ครั้ง สภาพการเมืองขาดเสถียรภาพและเกิดความแตกแยกอย่างรุนแรง

6. การรัฐประหาร พ.ศ. 2520

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ พลเรือเอกสงัด ชลออยู่

สาเหตุ ของการเปลี่ยนแปลง การคัดค้านนโยบายแบบขวาจัดของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร (เผด็จการโดยพล
เรือน)

ผลของการเปลี่ยนแปลง มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2521 พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์และพลเอก
เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อมา

7. การรัฐประหาร พ.ศ. 2534 (รสช.)

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ พลเอกสุนทร คงสมพงษ์, พลเอกสุจินดา คราประยูร, พลอากาศเอกเกษร โจนินิล

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง การฉ้อราษฎร์บังหลวงของคณะรัฐบาลที่มีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณเป็น

นายกรัฐมนตรี

ผล ของการเปลี่ยนแปลง นายอานันท์ ปันยารชุน ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี

8. เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ (17-19 พ.ค. 2535)

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ ประชาชนทั่วไป นักเรียน นักศึกษา

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง นักศึกษา ประชาชน และนักการเมืองบางกลุ่ม ร่วมกันต่อต้านการเข้าดำรง

ตำแหน่งผู้นำของพลเอกสุจินดา คราประยูร

ผลของการเปลี่ยนแปลง เกิดเหตุการณ์นองเลือดอีกครั้ง และนายอานันท์ ปันยารชุนกลับเข้ามาดำรงตำแหน่ง
นายกฯอีกรวาระหนึ่ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงระงับเหตุการณ์ โดยให้พลเอกสุจินดา คราประยูร และพลตรีจำลอง ศรีเมือง

ผู้นำทั้งสองฝ่ายเข้าเฝ้า ทรงขอร้องให้เห็นแก่ความสงบสุขของประชาชน ยุติความขัดแย้ง เป็นผลให้พลเอกสุ

จินดา คราประยูรลาออกจากตำแหน่ง ยุติความขัดแย้ง และมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ คือ รัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

9. เหตุการณ์ปัจจุบัน

พ.ศ. 2544 พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศ ต่อมาถูกโจมตี

อย่างรุนแรงด้วยเรื่องฉ้อราษฎร์ บังหลวง มีประชาชนมาชุมนุมประท้วง เกิดเป็นความแตกแยกของประชาชน

2 ฝ่าย ซึ่งทำให้พลเอกสนธิ บุญรัตถกสิน ทำการก่อรัฐประหาร และมอบให้ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์เป็นผู้จัดตั้ง

รัฐบาล และประกาศใช้รัฐธรรมนูญ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

พ.ศ. 2556–2557 เป็นวิกฤตการณ์การเมืองที่เกิดขึ้นจากการประท้วงต่อต้านรัฐบาลตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2556 ถึงพฤษภาคม 2557 จัดระเบียบโดย กปปส. กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองซึ่งจัดและมี นายสุเทพ เทือกสุบรรณ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ เป็นผู้นำ การประท้วงนี้ลงเอยด้วย ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี พ้นจากตำแหน่ง รัฐประหารและการสถาปนาคณะทหารผู้ยึดอำนาจการปกครอง

.....